

Hannah Hunt

PLÂNSUL DE-BUCURIE-FĂCĂTOR
Lacrimile de pocăință
în scrierile Părinților sirieni și bizantini

Traducere de Dragoș Dâscă

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2013

Colecția „Patristica” este coordonată de
Dragoș Dâscă și Pr. Cezar Țabârnă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HUNT, HANNAH

**Plânsul de-bucurie-făcător. Lacrimile de pocăință
în scrierile Părinților sirieni și bizantini / Hannah Hunt ;
trad. din lb. eng. de Dragoș Dâscă. - Iași : Doxologia, 2013**

Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-666-101-0

I. Dâscă, Dragoș (trad.)

2

© Koninklijke Brill NV, Brill Academic Publishers,
pentru ediția în limba engleză:

*Joy-Bearing Grief: Tears of Contrition in the Writings
of the Early Syrian and Byzantine Fathers*, Leiden-Boston, 2004

© DOXOLOGIA, pentru ediția în limba română,
*Plânsul de-bucurie-făcător. Lacrimile de pocăință
în scrierile Părinților sirieni și bizantini*, Iași , 2013

ISBN: 978-606-666-101-0

CUPRINS

Abrevieri	9
Cuvânt înainte la ediția în limba română	11
Prefață	15

Secțiunea I INTRODUCERE

Ce este <i>penthos</i> și unde poate fi identificat?	25
Lexicografia lui <i>penthos</i> și deosebirea de alte tipuri de melancolie	25
Deosebirile patristice dintre străpungere, plânsul pentru păcat și melancolie	33
Expresiile plânsului pentru păcat în lumea mediteraneană medievală	44
Proveniența semitică a lui <i>penthos</i>	49
Studii recente despre <i>penthos</i>	55
Ware și Chryssavgis: rectificarea răsăriteană	65
Sugestia lui Driscoll în favoarea unei metodologii de exegeză patristică	70

Secțiunea a II-a CHEMAREA LA POCĂINȚĂ A DEȘERTULUI

Capitolul I	
Tradiția deșertului	77
Capitolul al II-lea	
Locul Sfântului Ioan Scărarul în tradiția deșertului	91
Capitolul al III-lea	
Exegeza <i>Treptei a VII-a</i> din <i>Scara dumnezeiescului urcuș</i>	111
Structura <i>Scării</i> și contextul <i>Treptei a VII-a</i>	112
Definițiile lui <i>penthos</i>	126
Lacrimile curățitoare și botezul	135
Frica și iubirea de Dumnezeu	138

Râsul duhovnicesc	140
Lacrimile ca semn al creșterii duhovnicești	142
Integrarea întregii persoane în actul plânsului	144
Strădania omului și harul lui Dumnezeu	147

Secțiunea a III-a

„A UDAT CU LACRIMI PICIOARELE LUI”: TÂLCUIREA SFÂNTULUI EFREM SIRUL A VERSETELOR DE LA LUCA 7, 36-50

Capitolul al IV-lea

Perspectiva siriacă timpurie	155
Encratism și antropologie	161

Capitolul al V-lea

Contextul tâlcuirilor siriene despre „femeia păcătoasă”	169
O tipologie a femininului	173
Tâlcuiri siriene despre „femeia păcătoasă”: dialog lăuntric, transformare și ochiul credinței	180

Secțiunea a IV-a

„ACEA ÎNTRISTARE CARE ADUCE VIEȚUIREA DULCE DE CARE VORBEA APOSTOLUL”: ÎNVĂȚĂTURA SFÂNTULUI ISAAC SIRUL DESPRE LACRIMILE DE POCĂINȚĂ

Capitolul al VI-lea

<i>Sitz im Leben</i> al Sfântului Isaac Sirul	197
---	-----

Capitolul al VII-lea

Encratism și deplinătatea omului	207
--	-----

Capitolul al VIII-lea

Ierarhiile stării duhovnicești	233
--------------------------------------	-----

Capitolul al IX-lea

Legătura de filiație a omenirii cu Dumnezeu	241
---	-----

Secțiunea a V-a

„ÎL VEI VEDEA PE CEL PE CARE NIMENI NU L-A VĂZUT VREODATĂ”: SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG ȘI REVALORIFICAREA ÎNVĂȚĂTURILOR PĂRINȚILOR DEȘERTULUI

Capitolul al X-lea

Context și biografie	259
----------------------------	-----

Capitolul al XI-lea	
Izvoarele și influențele Sfântului Simeon Noul Teolog	273
Capitolul al XII-lea	
Sfântul Simeon Evlaviosul – principala sursă de inspirație a teologiei Sfântului Simeon Noul Teolog	281
Învățătura lui Simeon Evlaviosul despre întristarea pentru păcatele săvârșite	295
Capitolul al XIII-lea	
Sfântul Simeon Noul Teolog și <i>penthos</i>	301
Capitolul al XIV-lea	
Autoritatea lui <i>penthos</i> și rădăcinile sale sacramentale	315
Concluzii	333
Tradiția Bisericii Răsăritene	337
Restaurarea chipului lui Dumnezeu: <i>penthos</i> și Dumnezeu Tatăl	341
Autonomie omenească și încorporare divină: <i>penthos</i> și Dumnezeu Fiul	348
Autoritate harismatică: <i>penthos</i> și Duhul Sfânt	352
Rezumatul învățăturilor patristice despre <i>penthos</i>	355
Plânsul de-bucurie-făcător	357
Bibliografie	363
Glosar de termeni	395
Indice de referințe scripturistice	401
Indice de subiecte	403
Indice de autori vechi	408
Indice de autori moderni	410

Capitolul al XIII-lea

Sfântul Simeon Noul Teolog și *penthos*

Atunci când analizăm învățăturile Sfântului Simeon Noul Teolog, putem identifica idei moștenite de la Simeon Evlaviosul, atât în chestiunea lacrimilor de pocăință, cât și în privința modului în care aceasta este încadrată de experiența personală a plânsului. La un prim nivel, nu există decât repetarea unei tradiții existente. Pentru Simeon Noul Teolog, ca și pentru Ioan Scărarul, întristarea pentru păcate este unită cu frica de pedeapsa pe care o va aduce Ziua Judecării¹. Precum fiul rătăcitor, întoarcerea prin pocăință la Dumnezeu a păcătosului îndeplinește restaurarea acestuia². Simeon menționează împărțirea clasică a lacrimilor: ele pot fi amare³ sau dimpotrivă, „nu lacrimi de durere sau chin...”, ci lacrimi mai dulci decât mierea⁴. Fiindcă ele se nasc „prin lucrarea Sfântului Duh și darul Aceluiași... vărsându-le din ochi oarecum fără chin și fără zgomot”⁵. Se pare că astfel de lacrimi sunt uneori vărsate de adulți în momentul botezului⁶.

---

¹ *Ch* 3, 16-21 și 23, SC 51, 84 ș.u., trad. McGuckin (1982), pp. 67-68.

² *Eth* 10, 235 ș.u., SC 129, 276 ș.u., trad. Golitzin (1995), p. 150.

³ *Cat* 4, 164-165, SC 96, 328, trad. de Cantazaro (1980), p. 74, și rândul 672, trad. de Cantazaro (1980) SC 96, 368, trad. de Cantazaro (1980), p. 87.

⁴ Vezi Alfeyev (2000), pp. 209-215 despre acest aspect [*Cateheza* 29, p. 309].

⁵ *Cat* 29, 196-200, SC 113, trad. de Cantazaro (1980), p. 313 [*Ibidem*].

⁶ *Cat* 17, 139, SC 104, 256, trad. de Cantazaro (1980), p. 205.

Alte lacrimi pot fi și nedureroase⁷. Simeon împărtășește credința Părinților deșertului că lacrimile sunt strâns legate cu smerenia⁸ și curățirea, o purificare care este treptată și deplină, lacrimile de pocăință udând întreg trupul, astfel încât omul este

„botezat câte puțin întreg de focul și Duhul dumnezeiesc și se face cu totul curat, cu totul neîntinat, și, începând de atunci, [devine] fiu al luminii și al zilei, nu al unui simplu om muritor”⁹.

Puterea curățitoare a lacrimilor îi face pe cei ce se pocăiesc „ca fii ai luminii să urce la lumina care este de sus”¹⁰. Lacrimile de pocăință nu sunt născute din autocompătimire sau mândrie, ci sunt pline de întristare, iar atașamentul de lucrurile trecătoare pot „să schimbe lacrimile evlavioase în opusul lor”¹¹. Numai lacrimile evlavioase au efectul curățitor și luminător dorit de cei care caută desăvârșire duhovnicească; de asemenea, așa cum spune psalmistul, bucuria se va naște din întristare¹². Simeon vorbește despre aceasta, de exemplu, în *100 de Capitle practice și teologice* 77¹³. Ca și alți Părinți din tradiția creștină timpurie, Simeon susține că oricine are puterea de a plânge din întristare pentru inocența pierdută; nu

⁷ *Cat* 9, rândul 97, SC 104, 112, trad. de Cantazaro (1980), p. 146.

⁸ *Ch* 1, 32, SC 51, p. 49, trad. McGuckin (1982), p. 41, și *Ch* 3, 7-13, SC 51, 82 ș.u., trad. McGuckin (1982), pp. 74-75, *Ch* 3, 30, SC 51, 89, trad. McGuckin (1982), p. 82.

⁹ *Eth* 10, 114 ș.u., SC 129, 266, trad. Golitzin (1995), p. 146 [*Discursul 10 despre Ziua Domnului și înțelesul mistic al Judecății lui Dumnezeu*, traducere de diac. Ioan I. Ică jr. în Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice. Scrieri I*, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 311, ușor modificată]; *Eth* 3, 655 ș.u., SC 122, 436, trad. Golitzin (1995), p. 138, cf., de asemenea, *Ch* 3, 39, SC 51, 91, trad. McGuckin (1982), p. 82.

¹⁰ *Eth* 4, 824 ș.u., SC 129, 66, trad. Golitzin (1996), p. 38.

¹¹ *Cat* 7, rândul 416, SC 104, 80, trad. de Cantazaro (1980), p. 141.

¹² Psalmul 125, 5 și Psalmul 29, 11.

¹³ SC 51, 62 ș.u., trad. McGuckin (1982), p. 54 [p. 383].

este apanajul unei ierarhii spirituale, ci este normativă în cadrul contextului monahal. Lacrimile reprezintă principala dovadă a autenticității pocăinței și „de la care și prin care abia se face pentru cel râvnitor curățirea sufletului și cunoașterea tainelor lui Dumnezeu”¹⁴.

Spre deosebire de Sfinții Ioan Scărarul și Isaac Sirul, Simeon Noul Teolog nu oferă texte dovadă care definesc felul sau originea lacrimilor. Atunci când scrierile sale se centrează pe plâns, așa cum fac multe din ele¹⁵, preocuparea sa este mai degrabă cercetarea cadrului soteriologic și bisericesc în care operează lacrimile de pocăință. Pentru Simeon, *penthos* insuflă și luminează toate aspectele vieții creștine: prezența sa oferă o provocare pentru celălalt, indicii recunoscute ale autorității bisericești. Autoritatea duhovnicească din spatele Sfintelor Taine este cea care însoțește procesul de creștere duhovnicească și psihologică. În termeni antropologici, Simeon evident vede plânsul pentru păcat într-un cadru cu totul corporal – trupul este un mediu important pentru exprimarea penitenței și tângirea de a fi restaurat la Dumnezeu – Fiul lui Dumnezeu, la urma urmei, a asumat firea omenească. Accentul pus de Simeon pe experiențele Luminii dumnezeiești pune, de asemenea, în legătură experiențele fizice cu echivalenții lor duhovnicești.

Un alt aspect al „teologiei lacrimilor” a Sfântului Simeon – iar termenul „teologie” trebuie să fie interpretat în înțelesul său autentic de cunoaștere [a lui Dumnezeu] dobândită prin experiență – este credința sa că lacrimile fizice de întristare pentru săvârșirea păcatului sunt nu doar un dar al Duhului Sfânt, ci și o demonstrare a prezenței Duhului în cei care plâng. Prin urmare, lacrimile au un caracter evlavios fiindcă puterea Duhului se sălășluiește în cel care plânge. Cel de-al

---

¹⁴ *Theo* 1, SC 122, p. 118, trad. McGuckin (1982), p. 117 [*Primul discurs teologic și împotriva celor care atribuie întâietatea [în Treime] Tatălui*, ed. cit., p. 78].

¹⁵ Vezi în special *Catehezele* 2, 4, 5, 23.

doilea botez al lacrimilor constituie mișcarea Duhului în inima omului, o adevărată conștientă a harului dumnezeiesc care s-a sălășluit mai înainte în om. În timp ce botezul lacrimilor este fundamental pentru învățătura lui Simeon Noul Teolog, tot astfel este chestiunea unei alte Taine, Euharistia. Axarea scrierilor lui Simeon pe caracterul sacramental al întristării pentru păcat este importantă, de vreme ce ea într-un fel respinge îngrijorările ulterioare referitoare la mesalianism și întărește cea mai puternică apărare a Sfântului împotriva acuzațiilor aparatului birocratic bisericesc din vremea sa. Oricum, motivul pentru cercetarea acestor chestiuni nu îl reprezintă apărarea lui Simeon împotriva acuzatorilor adormiți de mult, ci faptul că ele constituie preocuparea sa și, prin urmare, ne înfățișează adevărul despre credința sa personală. Astfel că, pentru a cerceta ce spune el despre plâns, este important să ne centrăm pe temele care reapar de la un capăt la celălalt în scrierile sale.

Prima temă referitoare la acest studiu este în mod fățiș o dezvoltare a concepției despre lacrimi ca formă de botez. Mai exact, Simeon consideră că lacrimile ce se nasc din întristarea pentru păcat restaurează chipul lui Dumnezeu în umanitatea căzută. Pentru Simeon, plânsul pentru păcat este un act conștient, de aici afirmația că oricine poate să facă acest lucru. Așa cum a păcătui reprezintă o alegere deliberată, tot astfel pocăința pentru păcat este o chestiune de responsabilitate personală, dar și de har. Exercițiul liberei voințe înseamnă că „vechiul Adam” nu poate fi condamnat pentru păcatele post-baptismale: fiecare om trebuie să accepte responsabilitatea pentru ele și să „arate pocăință vrednică” pentru a se împăca cu Dumnezeu¹⁶. Păcătosul trebuie să ia inițiativa în căutarea iertării precum femeia păcătoasă care a spălat picioarele lui Iisus cu lacrimile ei, fiul rătăcitor și femeia cu scurgere de sânge – toți aceștia fiind prezenți în scrierile lui Simeon ca exemple de abordare corectă¹⁷. Așa cum spune

---

¹⁶ *Cat* 5, 468-470, SC 96, 414, trad. de Cantazaro (1980), pp. 100-101.

¹⁷ *Eth* 2, 1, SC 122, 316, trad. Golitzin (1995), p. 85.

în *Cateheza 4*, „din libertatea de alegere a voinței lui ajunge fiecare fie străpuns [la inimă] și smerit, fie învârtoșat la inimă și mândru”¹⁸. Asemenea lui Isaac Sirul care pune în balanță smerenia înnăscută a pruncului cu smerenia dobândită a adultului¹⁹, Simeon afirmă: „Astfel, nu din fire, cum socotesc unii, ci din alegerea voinței ajunge orice om fie smerit și ușor de înclinat spre străpungere, fie aspru la inimă, învârtoșat și lipsit de străpungere”²⁰. Fiindcă pentru firea omenească a avea voință liberă este axiomatic, nu are rost ca omul să se plângă că nu are o dispoziție sau un caracter care să-i permită străpungerea și întristarea pentru păcat.

Lacrimile de întristare sunt pâinea zilnică, o funcție trupească normală, pe care el o compară cu un alt fluid trupesc pe care monahii săi mai degrabă îl ignoră: Simeon compară curgerea lacrimilor cu cea a lichidului seminal. Nici una, afirmă el, nu este rea sau bună în sine: valoarea sau semnificația lor depinde de cum și de ce izvorăsc:

„Căci dacă din cele două scurgeri care ni se fac în chip ființial din trup – adică din lacrimile care țâșnesc de sus și din sămânța care iese din organele genitale – cea din urmă întinează sufletul *atunci când se deșertează împotriva firii și a legii*, dar cele dintâi îl curăță *atunci când curg din pocăință*”²¹.

Cu alte cuvinte, sămânța care este produsă pentru un scop „legiuit” (probabil doar pentru reproducere) este

¹⁸ *Cat 4*, 93-106, SC 96, 322 ș.u., trad. de Cantazaro (1980), p. 72 [p. 55].

¹⁹ *Partea a II-a*, XVIII, 7-9, trad. Brock (1995), pp. 67-69.

²⁰ *Cat 4*, 127-129, SC 96, 324 ș.u., trad. de Cantazaro (1980), p. 73 [p. 56].

²¹ *Cat 9*, 11. 355-360, SC 104, 132, trad. de Cantazaro (1980), pp. 159-160 [p. 148; italicele au fost adăugate]. Aceasta poate fi comparată cu *Cat 24*, 100-106, SC 113, 42, 209-210, unde Simeon afirmă că nu faptul că Eva era goală i-a stârnit pofta lui Adam, ci neascultarea a fost cea care a cauzat problema. Acest discurs oferă o dovadă deosebit de interesantă despre concepția lui Simeon despre unitatea dintre trup, suflet și minte, și cum trebuințele și nevoile lor dispartate pot fi cârmuite de o viață trăită neînțecat în disciplină strictă.

nevătămătoare, deoarece este o scurgere „firească” (probabil în timpul somnului): nici una nu are nevoie de vreo scuză. Simeon pare să urmeze asigurarea dată de Simeon Evlaviosul cum că scurgerea involuntară de sămânță se poate produce și din cauza fricii că s-ar putea produce²². În timp ce trupul poate avea nevoi de nestăpânit și momente involuntare, unele aspecte ar putea fi mult mai controlabile; motivația pentru acțiuni trebuie să fie cercetată. Lacrimile care nu sunt „semămate de sus”, care apar din mânie sau frustrare, sau compătimire-de-sine, nu vor avea puterea curățitoare a lacrimilor de pocăință. Scriind despre aceste aspecte, Simeon își dezvăluie concepția idiosincronică a rolului trupului în viața omenească; capacitatea lui de a deosebi între întrebuintarea sa cuvenită și cea necuvenită demonstrează mai degrabă o afiliație cu concepțiile platonice și aristotelice despre antropologia omenească, decât cu contrapartida lor stoică. Fundamentul antropologic al lucrării sale este lipsit de mare parte din dualismul care se află atât de aproape de suprafață la Isaac Sirul și mai puțin ambivalent decât la Ioan Scărarul.

Faptul că lacrimile de pocăință sunt presupuse a fi pâinea zilnică a vieții monahale²³ nu diminuează importanța lor, fiindcă, precum pâinea materială, ele hrănesc viața, viața sufletului, iar aceasta este atât de necesar încât

„cine nu plânge în fiecare zi – căci preget să zic în fiecare ceas, ca să nu par prea exagerat –, acela își strică și-și pierde sufletul [lăsându-l să moară de foame]”²⁴.

Această dispoziție referitoare la lacrimi zilnice sau chiar de fiecare oră pare a fi o provocare ambițioasă; dar să ne

²² Asc 41, SC 460, 128-130 = Text 119, *Philokalia*, vol. 4, 50-51.

²³ Ps. 41, 3; Ps. 79, 5.

²⁴ Cat 29, rândurile 229-233, SC 113, 184, trad. de Cantazaro (1980), p. 314 [p. 310].

amintim contextul în care au fost scrise *Catehezele*: acestea nu sunt sfaturi adresate laicilor, ci monahilor care trăiesc în ascultare față de părintele lor duhovnicesc, care s-au lepădat de lume. Dacă *Vita* este autentică, atât monahii, cât și starețul lor aveau nevoie de sfătuire mai mult decât în mod obișnuit. Sfântul Simeon presupune – sau nădăjduiește – că monahii săi vor experia personal, prin plâns, un sentiment de înnoire. Acest accent pe strădania fiecăruia de a și-L impotriva pe Dumnezeu este fundamental pentru concepția lui Simeon despre mântuire. Este o conștiință care trebuie să înlocuiască raționamentul, și care implică, să spunem așa, nu *sarx*, ci *soma*:

„Cine n-a îmbrăcat în chip simțit și conștient în omul rațional și mintal chipul Domnului nostru Iisus Hristos, al omului ceresc și Dumnezeu, acela e numai sânge și carne, neputând primi prin cuvinte simțirea slavei duhovnicești, așa cum orbii din naștere nu pot cunoaște numai prin cuvânt lumina soarelui”²⁵.

Cunoașterea simioniană intuitivă a lui Dumnezeu, pe care un om modern ar putea-o experia temporar, trebuie, susține el, să fie înrădăcinată în suflet, însă „într-un chip inteligibil simțurilor, care poate simți”, altminteri „nădejdea de mântuire devine inutilă”. Trupul, pe lângă faptul că are poftă și comportament involuntar, este de asemenea locul în care sălășluiește harul Duhului. Trupul omenesc este înveșmântat în Dumnezeu, o imagine pe care Simeon o împrumută de la Sfântul Pavel și Efrem Sirul și pentru care aceasta reprezintă un simbol major. Simeon sugerează astfel că acțiunile involuntare pot fi centrate pe acțiunea liberei voințe. Acest proces solicită nu doar „paza inimii”, specifică monahilor, și curățirea sufletului prin asceză și lepădare de sine, dar, de asemenea, și vărsarea lacrimilor, în care procesul

---

²⁵ Ch 1, 53, SC 51, 54, trad. McGuckin (1982), p. 47; a se vedea, de asemenea, comentariul lui McGuckin de la pagina 21 din același volum [p. 376].

fizic spontan, *dacă se petrece unit cu luminarea duhovnicească*, poate fi o expresie conștientă a unirii cu Dumnezeu.

Pentru a accentua importanța corporalității, și, poate, continuând discuția despre reproducere implicată de întrebuințarea cuvenită și necuvenită a seminței, Simeon dezvoltă imaginea nașterii și anumite aspecte ale nașterii de prunci în imagini ale Duhului Ce hrănește o viață evlavioasă înăuntrul persoanei în care S-a sălășluit. El susține că lacrimile sunt nu doar o experiență normativă a celor ce și-au asumat o viață religioasă, ele sunt de fapt o dovadă că omul este viu din punct de vedere duhovnicesc, așa este cazul cu cel nou-născut care este socotit viu abia după ce țipă și plânge. Plânsul nou-născutului „arată prin însuși acest fapt că încă de la naștere firea are cu necesitate drept urmare [a însăși existenței ei] și plânsul dimpreună cu lacrimile”²⁶. Precum în cazul pruncului, tot astfel pentru creștin: unul își plânge despărțirea de pântecel care i-a dat viață, celălalt plânge pe măsură ce pășește în noua viață a Duhului²⁷. La Botez, aceste lacrimi sunt cele care demonstrează că s-a petrecut noua naștere. El descrie aceasta într-un tablou emoționant de viu, în *Cateheza 8*:

„Trebuie să se știe că, așa cum atunci când pruncul iese din sânul mamei și simte inconștient aerul acesta, numaidecât i se pun în mișcare spontan plânsul și lacrimile, tot așa și cel ce s-a născut de sus [Ioan 3, 3] a ieșit din lumea aceasta ca dintr-un sân întunecos, intrând în lumina inteligibilă și cerească și mijind puțin în ea, numaidecât se umple de bucurie negrăită și varsă lacrimi lipsite de durere gândindu-se, cum e și firesc, de unde s-a smuls și la ce lumină s-a învrednicit să ajungă; fiindcă acesta este începutul care face ca cineva să fie numărat printre creștini”²⁸.

²⁶ *Cat 29*, 238 și 215-217, SC 113, 246 ș.u., 266 ș.u., trad. de Cantazaro (1980), p. 314 [p. 310].

²⁷ *Cat 29*, 196-202, SC 113, 182, trad. de Cantazaro (1980), p. 213.

²⁸ *Cat 8*, 90-98, SC 104, 92 ș.u., trad. de Cantazaro (1980), pp. 145-146 [pp. 133-134].